

Az angol–magyar titkos diplomácia, a Special Operations Executive (Különleges Hadműveletek Bizottsága) angol titkosszolgálati szerv szerepe a magyar kiugrási kísérletben

A háborúból való kiugrásra kész magyar kormánycsoport, Kállay Miklós miniszterelnök és bizalmi köre, mozgástere külpolitikailag igen korlátozott volt. E korlátozottságot három nagyhatalom, Nagy-Britannia, az Amerikai Egyesült Államok és a Szovjetunió döntései határolták be. Közrejátszik a „külpolitikai mélypontban” az 1943. január 14–24. között tartott casablancái konferencia eredménye, amikor is a három nagyhatalom kimondta a feltétel nélküli megadás elvét, elvágva ezzel Németország, illetve az ekkor már kapcsolatot kereső csatlós államok kompromisszumos békekötési lehetőségét. A feltétel nélküli megadás elvének kimondásának eredménye, hogy a magyar kormánycsoport nem tudott hivatalos szinten kapcsolatba lépni az angolszászokkal, ezért kénytelen volt az angol titkosszolgálattal felvenni a kapcsolatot.

E tanulmány célja, hogy kerek képet adjon a magyar kormánycsoport kapcsolatfelvételi korlátozott lehetőségeire. Az angol titkosszolgálat (SOE) kerül bemutatásra oly módon, ami Magyarország akkori szempontjából fontos volt. Az SOE-szervezet magyarországi kirendelt tisztje Basil Davidson volt, aki Magyarországon egy jelentős kapcsolathálózatot tudott felmutatni az ország területén töltött három éve alatt. Rajta keresztül érdekes megvizsgálni Pálóczi-Horváth György magyarországi tevékenységét. Pálóczi-Horváth a magyarországi ügyek referense volt, amikor a magyar kormánycsoport már kereste a kapcsolatokat Nagy-Britanniával, így leginkább a köztudottan „szovjet-barát” érzelmű Pálóczi-Horváthtal kellett a magyar kiküldötteknek tárgyalniuk. A Pálóczi-Horváth körüli problémákat mutatja be az egyik kezdeti isztambuli tárgyalási kísérlete, aminek másik főszereplője Szent-Györgyi Albert volt. A tanulmánynak nem feladata a többi isztambuli kapcsolatfelvétel bemutatása, és nem feladata Európa más semleges területein (Lisszabon, Svájc, Stockholm) történt kapcsolatfelvételi kísérletek feltárása sem.

(Az SOE hatásköre, felépítése és kezdetleges szerepvállalása) A Kállay-kormány eleinte szinte csak az SOE (Special Operations Executive – Különleges Hadműveletek Bizottsága) brit titkosszolgálaton keresztül tudott kapcsolatot létesíteni a brit kormánnyal, illetve a békefeltételekről és megadásról a tárgyalásokat megkezdeni. A magyar közeledési kísérletekre kezdetben az angol válasz minden esetben elutasító volt; a brit közlés szerint a kormányt a magyar közeledési kísérletek nem érdeklik, és „Magyarország mindaddig, amíg szövetségesei ellen harcol és a tengelyt támogatja, nem számíthat sem rokonszervre, sem kíméletre”.¹

Az SOE-szervezetnek délkelet-európai és balkáni központja Kairóban volt, egyik részlege pedig Isztambulban működött. A magyar kiküldöttek itt kaptak választ üzeneteikre, amiket aztán ismertettek Budapesten.² 1943 augusztusáig egyetlen magyar kiküldött sem tárgyalhatott a semleges országokban az angol nagykövettel vagy vezető beosztású követségi tisztviselőivel.³

A szervezet munkatársai főleg a megszállt vagy a németekkel szövetséges országokból menekült szakértők voltak,⁴ illetve szinte kizárólag tartalékos tiszték tevékenykedtek a

szervezet keretein belül.⁵ Az SOE személyzetét nagyrészt maga dr. Dalton gazdasági hadviselésügyi miniszter felügyelte; a „Dalton-boy”-ok többségükben a tőkés vállalatok fiatal ügynökei közül kerültek ki. Voltak azonban olyanok, akik itteni munkájukat az otthoni, ellenséges kormányok elleni tevékenységüknek köszönhették, mint például a földalatti szervezkedések résztvevői és irányítói. Kijelenthető tehát, hogy politikailag egyáltalán nem volt egyszínű az SOE⁶

Az SOE brit titkosszolgálatot 1939-ben hozták létre,⁷ azzal a céllal, hogy a Németország által megszállt, vagy a csatlós országokkal kapcsolatos hírszerzést, propagandát biztosítsa.⁸ Angliának fokoznia kellett aktivitását az ellenséges területeken lévő diverzionális hadműveletekkel, robbantásokkal, szabotázsokkal, földalatti szervezkedések irányításával.⁹ Ezt többek között két okból tartották szükségesnek; 1. hogy sietessék az ellenség moráljának, fegyveres erejének és főleg gazdasági tartalékainak kimerülését, és 2. hogy Angliának a háború utánra minél előnyösebb pozíciót biztosítsanak az „*esetleges vetélytársakkal*”¹⁰ szemben. Lényegében ebből a célból szervezték meg az SOE-t.¹¹ Tehát az SOE tevékenységének kettős célja volt: a háború alatt szabotázs révén katonailag, politikailag és gazdaságilag ártson az ellenségnek, ellenállási mozgalmakat és partizánmozgalmakat szervezzen, az átállásokat előkészítse és lebonyolítsa. Illetve, hogy az egyes országokban, a háború után, olyan politikai csoportosulásokat hozzon létre, amik megfelelően angolbarát, de szovjetellenes rezsimek létrehozására képesek.¹²

Az ankarai kirendeltség a rádiós propagandán¹³ kívül sajtópropagandával is foglalkozott. Törökországnak, mint semleges országnak, a sajtóját igyekezett befolyásolni és az SOE akcióinak megfelelő híreket terjeszteni. Természetesen a hírszerzés, a friss értesülések, illetve a teljes helyzetismeret szükséges volt. Emiatt minden szekció részletes heti sajtószemlét készített országa napi és heti lapjaiból, emellett szaksajtónál, továbbá a saját hálózatával beszerezte azokat a politikai, gazdasági és személyi értesítéseket, amikre valamelyik akciójával kapcsolatban szüksége volt. Fontos esetekben, a szekció kérésére, a parancsnok rádión keresztül Londonhoz fordult, hogy az aktuális tárgyról a titkosszolgálat hírszerző szervétől megfelelő tájékoztatást kapjon.¹⁴

A szervezet hatáskörébe tartozott minden olyan diplomáciai-politikai munka, amit a hivatalos diplomácia nem vállalhatott, azért mert az a terület, ahol a titkosszolgálat tevékenykedett, ellenséges területté vált, vagy pedig ellenséges országgal történő tárgyalásról volt szó. Így lényegében az SOE feladatává vált a különböző ellenséges országokban az angolbarát, németekkel szembeni ellenállási mozgalom létrehozása, vagy ha volt ilyen, a meglévő ellenállási mozgalmakkal lévő kapcsolattartás és azoknak támogatása.¹⁵ Fő feladata mégis az ellenséges területeken szabotázs akciók szervezése és azoknak végrehajtása volt.¹⁶

1940-ben a háborús és politikai események folytán az SOE tevékenysége erősen kibővült,¹⁷ Németországon kívül Franciaország és Olaszország lettek a szervezet fő célpontjai azzal a céllal, hogy az ottani németellenes mozgalmakkal felvegyék a kapcsolatot. Magyarországon és a délkeleti országok területén ebben az időszakban BRITA NOVA¹⁸ és illegális röpirat-propagandát folytatott.¹⁹

Egy SOE kirendeltségi munkája két részre oszlott, egyrészt egy „bedolgozó”, másrészt egy „bent-dolgozó” részre. A „bedolgozó” intézte a délkelet-európai országokkal kapcsolatos SOE tevékenységet, a „bent-dolgozó” – kisebb rész – pedig a törökországi munkát. A török ügyekkel kizárólag az ankarai alkirendeltség foglalkozott, teljesen elkülönítve a központtól.²⁰ Az ankarai alkirendeltségnek más volt a fődöszerve²¹, mint a többi angol titkosszolgálati szervnek, mégpedig az az osztály, amit a hadügyminisztérium, a másik két vezető haderő-minisztérium asszisztálásával fegyvernemek közti hivatalos kapcsolat állandó biztosítására tartott fent.²² Az Isztambulban dolgozó tisztek pedig (a mindenkori pa-

rancsnokon kívül) semmit nem tudtak erről az alkirendeltségről és annak személyzetéről. A parancsnok rádiós érintkezésben volt az ankarai alkirendeltséggel, és maga rejtjelezte az utasításokat, a kapott jelentéseket, illetve ő látott elsőnek minden beérkező táviratot, jelentést, és minden távirat csak az ő aláírásával kerülhetett a rejtjelező alosztályhoz, továbbítás végett. A szekció- és osztályvezetők naponta tettek neki jelentést, minden írásbeli jelentést neki címeztek, és a kairói főparancsnokság, emellett a londoni központi főparancsnokság a jelentésekből egy-egy másolatot kapott.²³

A szervezet hivatala, a háború alatt, egy kiürített szállodában helyezkedett el, a Whitehall, a Trafalgar Square és a Northumberland Avenue sarkán. Ide futott be az SOE postája; a futárral küldött leveleket, csomagokat is ide kérték az SOE tisztjei. Valódi hivatali címük azonban titok volt, bár a telefonszámuk, egy „welbeck” szám elárulta, hogy máshol tartózkodnak. Titkos londoni székháza egy Baker-Street-i palota volt, illetve volt titkos vidéki állomáshelye is, nem is egy; a legfontosabbik a Trumbridge Wells „ipari kertváros” mellett, London és a déli tengerpart között volt található, egy erdőben elrejtve. Ha egy erdőben sétál az állomáshely közelébe tévedt, egy őrral találkozott, aki udvariasan megkérte, hogy az ellenkező irányba sétáljon.²⁴

Volt az SOE-nek vidéken titkos gyakorló- és repülőtere, ahol a kiszemelt személyzetet ejtőernyős szolgálatra, „kommandó” támadásokra képezték ki. Továbbá volt ipari kísérleti állomása, több laboratóriuma, gyára, ahol különleges fegyvereknek és egyéb, a hadviselés szempontjából fontos műszereknek előállításával foglalkoztak²⁵. A brit titkosszolgálat postai cenzúrájának léte nem volt titok. A háború kitörésekor hivatalosan bejelentették a cenzúra életbe léptetését, így külföldről a levelek cenzúra bélyegzővel ellátva futottak be. Az sem volt titkos, hogy ki dolgozott a cenzúra hivatalában.²⁶

A szervezet kapcsolatteremtési eredményeiről elmondható, hogy a briteket segítő, németellenes érzelmű csoportokkal sikerült felvenni a kapcsolatot – bár ez nem jelentette azt, hogy mindegyik csoportot ugyanúgy támogatta volna. Elnyúltak kapcsolataik német generálisokhoz és munkásokhoz, a német-gyűlölő lengyelekhez, csehekhez, franciákhoz is. De ugyanúgy igyekeztek kapcsolatot létesíteni a különböző szovjetellenesekkel, illetve az Amerika-szimpatizánsokkal és ellenzőkkel is. A támogatásuk főleg a különböző fegyverek és emberek, hasznosnak ítélt szakemberek csempészésében, illetve pénztámogatásban nyilvánult meg. Állandó volt a forgalom Norvégiával, Hollandiával, Bulgáriával, Görögországgal, Jugoszláviával; utóbbi főleg Tito támogatásánál nyilvánult meg. Az SOE-nek tehát megvoltak a maga kirendeltségei a semleges országokban is. Ankarában például különböző jogcímenek magánosok, üzletemberek, tudományos kutatók és asz-szisztenseik, ügynökeik, angol útlevéllal és álnévvel szereplő idegenek tartózkodtak.²⁷

Az SOE hozzáállása a magyar kérdéshez részben hasonlított a német kérdésben vállalt politikájukhoz, részben nem. Az angol nagyiparosok nem rettegtek a magyar konkurenciától, ezzel ellentétben a szovjet piac nagy fenyegetést jelentett a briteknek. Illetve nem félt a brit politika egy magyar világalulomtól, ellentétben azzal a félelemmel, amit Hitler jelentett. Ezért a Magyarország iránti engedékenységre mindvégig hajlandók voltak, ha cserébe azt remélhették, hogy Magyarország majd néhány szabotázsakcióval és különböző propagandával sietteti a német vereséget, illetve hogy a háború végső szakaszában ugyanilyen módon segít visszaszorítani a Szovjetuniót.²⁸

Pálóczi-Horváth György²⁹ London felé irreguláris, de hivatalos összeköttetést jelentett. Az angolok közel-keleti erőssége lévén minden magyarországi értesülést eljuttatott a londoni illetékeshez. Jelentős eleme volt még a kapcsolatrendszernek, hogy az angolok a hozzájuk befutó fontosabb értesülésekről tájékoztatták az amerikai és a szovjet külügy-minisztériumot.

Összességében kijelenthető, hogy mivel a Kállay-kormány hivatalosan hadi állapotban volt Nagy-Britanniával és az Amerikai Egyesült Államokkal, a magyar kormánynak korlátozottak voltak a lehetőségei a diplomáciai kapcsolat megteremtésére. Ezt nehezítette a szövetségesek által kijelentett doktrína, miszerint a feltétel nélküli megadáson kívül más szóba sem jöhet. Tehát a békefeltételekről és a megadásról szóló tárgyalásoknak nem hivatalos úton kellett lefolynia, a Nagy-Britannia által megnevezett szervezeten keresztül. A brit kormány pedig minden esetben az SOE brit titkosszolgálathoz irányította a Törökországba érkező magyar kiküldötteket.

A rövid áttekintő bemutatás alapján kijelenthető, hogy az SOE a magyar–brit tárgyalások megkezdésére és lebonyolítására bizonyos szempontból megfelelt, bizonyos szempontból pedig nem. Az SOE munkatársai főleg szakemberekből álltak, és a háborús, illetve politikai események elmélyülésével egyre több diplomata is be lett vonva a munkába. Viszont egy kormánycsoportnak, amelynek tagjai egyértelműen féltek a szovjet befolyástól Kelet-Közép-Európában, az SOE munkatársainak baloldali színezete nem volt megfelelő – bár nem volt más út, így el kellett fogadni az ellenkezések ellenére is. Emellett úgy tűnik, mintha a tárgyalópartnerek minden esetben „külön nyelvet” beszéltek volna; míg a magyar kormánycsoport részéről főleg a politikai tárgyalások szempontjai voltak lényegesek a feltételek megállapításával. Többek között azzal, hogy Magyarország akkor adja meg magát a szövetségeseknek, amikor az angol–amerikai csapatok elérik a magyar határt, addig pedig együttműködik a németekkel, bár együttműködését folyamatosan csökkenti. Addig az SOE fő irányvonala főleg katonait képviselt; a feltételek lefektetése mellett olyan tetteket akartak látni, amik Magyarország szándékainak komolyságát bizonyítják, és itt főleg szabotázsakciókra, hidak felrobbantására, németellenes propagandára gondolok.

Emellett a magyar kormánycsoportnak nyilván csalódást okozott a kapcsolatfelvétel hivatalossága; egyértelműen nem hivatalos csatornán sikerült felvenni a kapcsolatokat a brit kormánnyal, ráadásul minden esetben Pálóczi-Horváth Györgyhez irányították a kiküldötteket, aki a magyar kormány szemében nem volt megbízható – és erre minden okuk megvolt.

(Pálóczi-Horváth György, mint az SOE magyarországi ügyek referense) Mivel Basil Davidson és Pálóczi-Horváth György 1939–1941 között már ismerték egymást, az előző fejezetben pedig sor került az SOE-szervezet bemutatására, szükségesnek érzem Basil Davidson 1939–1941 közötti magyarországi munkásságát bemutatni, illetve rajta keresztül Pálóczi-Horváth György tevékenységét. Igyekszem bemutatni, Pálóczi-Horváth György hogyan jutott el Isztambulba, és főleg, hogyan lett az SOE magyarországi ügyek referense, hogy érhető legyen, miért hozzá irányították az Ankarába érkező, majd Isztambulba továbbküldött magyar kiküldötteket.

Magyarország 1941 áprilisáig³⁰ „bent-dolgozott” ország volt, vagyis a helyszínen tartózkodott egy SOE rezidens a kirendeltségével. Ezalatt az idő alatt a londoni központ kivételével máshol nem foglalkoztak magyar ügyekkel, és nem folytattak titkos rádiópropagandát magyar nyelven. Ez megváltozott az SOE kirendeltség távozása után, amikor Magyarország „bedolgozó” ország lett, a „bedolgozó” munka pedig megkezdődött Isztambulból, Bernből, Stockholmból és részben Lisszabonból, majd a titkos rádiópropaganda is megindult.³¹

Az SOE magyarországi kirendeltségi vezetője századosi rangban Basil Davidson volt, aki az Economist című gazdaságpolitikai hetilap belső munkatársa volt, és mint Közép- és Kelet-Európát jól ismerő ember, jól beszélt franciául és németül. Rövid titkosszolgálati

tanfolyamot végzett az akkor frissen felállított SOE-iskolában, majd rögtön megkapta a tartalékos századosi rangot és vezérkari századosi fizetést.³² Mivel Davidson sokat utazott a háború előtt a Balkánon, oka volt azt hinni, hogy tudhatnak róla, mint titkosszolgálati tisztről, és megváltoztatta külsejét (bajuszt növesztett), illetve álnévre szóló útlevelet kapott. Álnéve, ami alatt Törökországban tevékenykedett, John Craig volt. Basil Davidson a brit titkosszolgálat megbízásából járt el Magyarországon már a háború előtt.³³

Davidson előtt járt már Magyarországon Az SOE egy későbbi századosa, Sidney Morell újságíró, aki Davidson érkezéséig némi előkészítő munkát folytatott. Morell javaslatára szerződtette az SOE Davidson mellé beosztottnak Edward Howe újságírót, a londoni Times budapesti tudósítóját, aki akkor³⁴ már hosszabb ideje élt Magyarországon. Az SOE, amikor állami titkos szolgálati szervvé lett, illetve katonai adminisztráció alá került, felhatalmazást kapott arra, hogy tiszti rangot adjon a „General List”³⁵ terhére, ez történt Edward Howe esetében is, aki vállalkozott a munkára, és rövid időn belül a katonai attasé feleskette katonának, közölte vele tartalékos főhadnagyi kinevezését³⁶. Howe felvétele az SOE tisztikarába azért volt előnyös Davidson számára, mert Howe, mint a londoni Times tudósítója, jól ismerte a magyar politikai helyzetet és meglehetősen jó viszonyban volt a magyar politika legtöbb fontosabb személyével.³⁷

Davidson 1939 novemberében érkezett Magyarországra, mint a Reuter-ügynökség tudósítója, és az SIS (Secret Intelligence Service) „D” Szekció magyar kirendeltségének vezetője lett.³⁸ Edward Howe Davidsont bemutatta azoknak a magyar politikusoknak, akikkel jó viszonyban volt, így megérkezése után közvetlenül megismerkedett Eckhardt Tiborral, Rassay Károllyal, Apponyi Györggyel, Khuen-Héderváry Károllyal.³⁹

Itt egy politikailag színes hírszerző és hírterjesztő magyar kört toborzott össze. Ehhez a körhöz tartozott többek között Kovács Imre, Frey András, és még Pálóczi-Horváth György is.⁴⁰ Davidson 1940 folyamán az Economist magyarországi tudósítója.⁴¹ Megismerkedett többek között Szegedy-Maszák Aladárral, és összebarátkozott Ullein-Reviczky Antallal is.⁴²

Davidson módszere többnyire a fokozatos beférkőzés volt. A politikusokkal, mint befolyásos angol újságíró ismerkedett meg. A politikusok rövidesen sejteni kezdték, hogy külön diplomáciai megbízatása is van, és félhivatalos minőségben tartózkodik az országban. Főleg a németellenes politikusokkal igyekezett kapcsolatot létesíteni, és általában az illető politikus politikai iránya hívének vallotta magát⁴³. A kapcsolat mélyítése baráti együttlétek során történt, amik alatt az említett politikusok egyre nyíltabban beszéltek Davidson előtt. Így egyfajta bizalmas politikai barátság alakult ki. Davidson az angol sajtó egy fontos részének támogatását nyújtotta, hiszen Edward Howe munkatársával együtt a Reuter-ügynökségnél, a Timesnél és az Economistnál tudott híreket és cikkeket leadni. A politikusok pedig láthatták, hogy Davidson bejáratos az angol követségre, a legzártabb fogadásokon és vacsorákon ott van, tehát valóban befolyásos ember. Howe pedig mindent elkövetett, hogy a bennfentes körökben Davidson hitelét növelje.⁴⁴

Davidson Howe és új „barátai” révén rövid időn belül egy nagyobb hálózatot épített ki „kapcsolatokból” és beszervezett ügynökökből. A „kapcsolat” olyan külföldit jelentett SOE nyelven, aki angolbarát, összebarátkozik valamelyik SOE tiszttel, és a tiszttel bizonyos mértékig együtt is dolgozik, anélkül, hogy beszervezték volna, vagy közölték volna vele, titkosszolgálatl áll kapcsolatban⁴⁵. Ilyen volt például dr. Auer Pál ügyvéd, Békeffy László színész, majd színigazgató, Pálóczi-Horváth György és Kovács Imre. Akikkel „kapcsolatot” épített ki, azok nem írtak alá semmilyen okmányt, tehát formálisan nem történt meg a beszervezést. Viszont az megtörtént, hogy akikkel egy idő után szoros kapcsolatba került Davidson, röplapokat írt, és közölte, hogy titkosszolgálati ember, például Pálóczi-Horváth Györggyel is.⁴⁶

Basil Davidson kapcsolati hálóját vizsgálva, amit sikeresen kiépített Magyarországon 1939–1941 között, néhány dolgot kimutatnék. A 22 ember,⁴⁷ akivel kapcsolatot teremtett valamilyen szinten, mind nagyon színesek foglalkozás és nézet szempontjából is. A nézetet nem nagyon kell magyarázni, látható, hogy Basil Davidson mindenkinek azt a politikai nézetet mutatta, amit az adott személy vallott. Az SOE-szervezetnek igazából irreleváns volt a kapcsolat politikai nézete, amíg az nem volt németbarát, de nem is keresték a kapcsolatot németbarát személyekkel, hiszen mind a 22 személy valamilyen szinten németellenes. A foglalkozásnál azt emelném ki, hogy mindenképp közéleti személyiségekről van szó, hiszen előfordul az újságírótól kezdve az ügyvéden és színészen át az országgyűlési képviselőig minden. A közéleti szerep fontos abból a szempontból, hogy egy viszonylag nagy befolyással rendelkező ember a körülötte lévőket, vagy akár a sajtón keresztül egy nagyobb tömeget irányíthatott az angol titkosszolgálat, a németekkel szembeni ellenállás, vagy a szövetségesekkel való szimpatikus felfogás felé.

Emellett megvizsgáltam a 22 személy életkorát 1939–1941 közötti időszakban, amikor Basil Davidson Magyarországon tartózkodott. Érdekes, hogy bár Basil Davidson az általam vizsgált korszakban (1939–1941) 25–27 éves, feltűnt, hogy az 50 év feletti és alatti személyek száma majdhogynem megegyezik, viszont kiugróan magas csoportot képviselnek az 50–60 év közöttiek (7), afelett és az alatt pedig csökkenő tendencia figyelhető meg. Mivel Basil Davidson nem 50–60 év között van a vizsgált korszakban, feltételezem, hogy az 50–60 év közötti személyeket azért részesítette előnyben Basil Davidson, mert az 1910-es években már 25 év felettiak voltak. Ez azt jelenti, hogy az I. világháborút, ha nem is harcolták végig mindannyian, de megélték, tehát első kézből tapasztalták meg az első nagyobb német vereséget, és a Szovjetunió teljes győzelmét, majd a Tanácsköztársaságot. Tehát valamilyen szempontból, ahogy maga Basil Davidson is, ha nem is voltak mind szovjetbarátok, de a kommunista nézetet ismerniük kellett, és egy jelenlegi helyzetben (II. világháború) szimpatizálniuk vele.

Az SOE célja 1939–1940 között az volt, hogy maga eszközeivel Magyarországot elhidegítse Németországtól, ezzel párhuzamosan pedig az angol táborba állítsa. Ennek a célnak érdekében közvetett, közvetlen, legális és illegális propagandával, szabotázs-kísérletekkel és titkos politikai munkával dolgozott⁴⁸. Davidson megkísérelte ebben az időben, hogy a különböző németellenes pártokra, rétegekre és csoportokra közvetlen benyomást gyakoroljon. Ennek érdekében a Reuter-ügynökség, a Times és Economist tekintélyére, illetve a sejtetett félhivatalos diplomáciai megbízatására támaszkodva, igyekezett elhitetni a különböző csoportokkal és politikusokkal⁴⁹, hogy egy esetleges németellenes fordulat bekövetkeztével az angol kormány az ő politikájukat fogja támogatni.⁵⁰

Davidsonnak emellett sikerült kapcsolatokat kiépíteni a kormánykörökben is, ahol összebarátkozott Ullein-Reviczky Antallal és Szegedy-Maszák Aladárral.⁵¹ 1940-ben sikerült Davidsonnak engedélyt kapnia a Teleki-kormánytól a BRITA NOVA helyi kirendeltség megalapítására, ami „Külföldi Hírek”⁵² néven kezdte meg munkáját, nyílt angol propagandaügynökségként, de foglalkozott fél-legális propagandával is⁵³.

Davidson emellett foglalkozott röpirat-tevékenységgel is, a röpiratokat ügynökeivel, kapcsolataival íratta⁵⁴, majd magyarországi és külföldi nyomdában⁵⁵ nyomatta ki. Röpirat-tevékenységével azt a benyomást igyekezett kelteni, miszerint Magyarországon nagyszámú a németellenes tábor, és a németellenes hangulat a társadalom minden rétegére kiterjed. A röpiratok témája kiterjedt az élelmiszer-nehézségek tárgyalására, a munkaszolgálatra. A röpiratok íróit és terjesztőit Davidson (és Howe) külön kezelte, egymásról azok nem tudtak, illetve egymással nem érintkeztek.⁵⁶

1940 során egy németellenes politikai asztaltársaság alakult, a Csütörtöki Társaság⁵⁷, aminek tagjait szociáldemokraták (Szakasits Árpád, Kéthly Anna) és polgári liberálisok (Csécsy Imre, Zsolt Béla) alkották, látszólag ők alapították (valójában Davidson sugalmazására jött létre), és meghívtak minden németellenes elemet. A társaság célja a német vereség után egy kormányképes politikai csoportosulás létrehozása, továbbá a háború alatt németellenes akciók, propaganda-akciók lebonyolítása, azoknak támogatása.⁵⁸

Davidson másik célja 1940–1941 között egy olyan németellenes és persze angolbarát összefogás létrehozása volt, ami a baloldali parasztság, a földmunkásság és szociáldemokrata vezetéssel elégedetlen munkásság között jött volna létre, amit Kovács Imrén⁵⁹ és Bálint Györgyön⁶⁰ keresztül próbált véghezvinni, de ez nem volt sikeres.⁶¹

A Jugoszláviában történt németellenes fordulat következtében, mivel Davidson tudta, hogy el kell hagynia Magyarországot, felkereste bizalmasabb kapcsolatait⁶², ügynökeit, és felkérte őket, hogy angol útlevéllel a háború idejére hagyják el az országot, és külföldről fejtsenek ki németellenes tevékenységet.⁶³ Davidson maga Magyarország Jugoszlávia ellen induló hadjáratával párhuzamosan hagyta el az országot.⁶⁴ Pálóczi-Horváth György április 5-én hagyta el Magyarországot Peter Howard névre szóló angol útlevéllel. Az angol követég, a romániai, bulgáriai, magyarországi SOE-kirendeltség emberei a jugoszláv kormánnyal együtt menekültek dél felé. Pálóczi-Horváth Athénba utazott, ahonnan hajóval folytatta útját Egyiptom felé. Davidson az SOE-kirendeltségi emberek nagyobb csoportjával Kotorban olasz fogságba került, csak 1941. augusztus végén érkezett meg Keletre, Nyugat-Afrikán és Egyiptomon keresztül, ami a magyar munkát akadályozta.⁶⁵ Frey ugyanekkor került legálisan Ankarába.⁶⁶

Basil Davidson és Pálóczi-Horváth György 1941 végén és 1942 elején azt a feladatot kapták, hogy teremtsék meg az ellenállási mozgalom bázisát Budapesten. Pálóczi-Horváth elsősorban barátaira gondolt, akikkel megtehették volna az első lépést, Cserépfalvi Imrére, Kovács Imrére, Bálint Györgyre. Nekik írta leveleit, amiket az SOE embereivel mikrofilmen küldött Budapestre. Ezek a levelek folyamatosan fennakadtak a magyar kémelhárítás hálóján, a címzettek pedig, akik nem is ismerték a levelek tartalmát, meghurcolták. A levelek koncepciója nagyjából tükrözte az angol álláspontot,⁶⁷ ami szerint propaganda segítségével segíteni kell egy egységes politikai ellenzék felépítését. Ezt az ellenzékét bátorítani kell a magyar propaganda használatára⁶⁸ németellenes nézetekkel.⁶⁹

Davidson tudott magyarul, de elsősorban jugoszláv szakértőnek számított. Magyar politikájával arra irányult, hogy „tetteket akarunk látni”, és ilyen értelemben küldte később Törökországból Pestre üzeneteit. A magyar ügyben kifejezetten a baloldali politika jegyében járt el, amit részben talán az magyarázhat, hogy ezen a téren teljesen el volt szigetelve Londontól.⁷⁰

Az SOE-kirendeltség Magyarországról történő távozása után a londoni központ utasítást adott, hogy a svájci, svédországi, törökországi, spanyolországi és portugáliai SOE-kirendeltségeknél egy-egy tiszt a maga szekciója mellett foglalkozzon magyar ügyekkel is. Tehát ezek a kirendeltségek előfizettek valamennyi Magyarországon megjelenő folyóiratra, és azokból helybeli magyarok által heti sajtószemléket készítettek saját maguk és a központ részére. A kirendeltségeken nem állítottak fel magyar szekciókat, mert az volt eltervezve, hogy Davidson vezetése alatt lesz a magyar szekció megszervezve Isztambulban. De addig Morgan őrnagy kapta a feladatot Isztambulban, hogy saját szekciója mellett foglalkozzon magyar ügyekkel, magyar hálózatot szervezzen helybeli magyarokból, németellenes elemeket találjon a magyar követség beosztottjai között, gondoskodjon arról, hogy az oda érkező magyar hivatalos, illetve magán személyekkel kapcsolatba kerüljön, azokról informálódjon.⁷¹ Morgan őrnagy távozása után a magyar ügyeket az akkor már magyar politikai referens, Pálóczi-Horváth

György vette át, aki Bobby Howard néven szerepelt, aki az ügyeket intézte a parancsnok ellenőrzése és irányítása mellett.⁷²

Az SOE-központ magyar szekciója a háború alatt felváltva volt a többi kirendeltségeken, de végig központi ellenőrző szerv volt. Az isztambuli magyar SOE-szekció hol közvetlenül Londonnak, hol közvetlenül Kairónak volt alárendelve, de többnyire a kairói vonal érvényesült. A londoni SOE-szekció megkapott minden magyar vonatkozású jelentést, sajtószemlét, helyzetfelmérést, beszámolót Kairóból.⁷³

Pálóczi-Horváth György és Basil Davidson megítélésében kiemelnék néhány dolgot. Basil Davidson a szovjetek DH-18-as ügynöke volt.⁷⁴ Bár látható, hogy a Kállay-kormány mennyire tiltakozott Pálóczi-Horváth személyisége ellen a tárgyalások során, itt leszögezném, hogy Pálóczi-Horváth „baloldali beállítottsága” valóban létezett. Pálóczi-Horváth György ugyanis a Kállay-kormány minden fontosabb lépéséről tájékoztatta a Szovjetunió isztambuli kereskedelmi kirendeltségének egyik munkatársát, egy Baklanov⁷⁵ néven szereplő tisztviselőt.⁷⁶ A II. világháború után Pálóczi-Horváth hazatért, belépett a kommunista pártba.⁷⁷ Rákosi hatalomra jutásával koncepcióis perbe fogták, elítélték, börtönben töltött évei alatt pedig az angol titkosszolgálat működéséről, tevékenységéről kellett részletes tanulmányt írnia,⁷⁸ ami félig tanulmány, félig pedig memoár, és amit felhasználtam kutatásom során.

Kettejük, Basil Davidson és Pálóczi-Horváth György, kapcsolata világosan mutatja meg, miért kaphatta meg Pálóczi-Horváth György a magyarországi ügyek referense címet. Első körben kiemelném, hogy látható, amint kapcsolatuk elmélyült az 1939–1941 közötti időszakban, hiszen Basil Davidson beismerte Pálóczi-Horváth Györgynek, hogy titkosszolgálati ember. Illetve, amikor Basil Davidson távozott Magyarországról, Pálóczi-Horváth volt az első között, aki követte. Emellett szerencsétlen véletlennek tudható be, hogy Davidson fogságba került Magyarországról történő távozása után, de ő lett volna a magyarországi ügyek referense, helyette Morgan őrnagy, majd Pálóczi-Horváth került a székbe.

(Szent-Györgyi Albert Isztambulban) Szent-Györgyi Albert, Nobel-díjas tudós,⁷⁹ mielőtt kiutazott volna Ankarába, január 20-án meglátogatta Andorka Rudolfot. E látogatás során Szent-Györgyi kifejtette, miszerint ő lenne a legjobb választás a háború utánra, mint miniszterelnök. Beszélt még elgondolásáról, hogy kiutazik Ankarába azzal a céllal, hogy felvegye a kapcsolatot az angol és amerikai követekkel. Andorka Rudolf a feltételezést, hogy Szent-Györgyi legyen a miniszterelnök, elutasította, és kijelentette, hogy a kormányhatalomra való jutás úgyszólván az adott helyzettől függ, az utazást pedig Szent-Györgyinek be kéne jelentenie Szegedy-Maszáék Aladárnak, hogy a kormány is tudomásul vegye.⁸⁰

Szent-Györgyi Albert 1943. február 7-én⁸¹ érkezett meg Isztambulba,⁸² szintén sikerült tárgyalásba bocsátkoznia az angolokkal, közvetítőkön keresztül.⁸³ Közölte az angol megbízottakkal, hogy elutazása előtt tárgyalt Budapesten a Szociáldemokrata Párt, Nemzeti Parasztpárt, Kisgazda Párt, Nemzeti Demokrata Párt, illetve a legitimisták vezetőivel.⁸⁴ Ez a lépése azt sugallja, hogy nem a meglévő rendszer átmentése, és biztosítása a háború után, a célja, hiszen egy politikailag viszonylag színes „képviselőben” jelent meg az angolok színe előtt, ráadásul nem a Kállay-kormány (vagy kormánycsoport) nevében lépett fel, ami szintén ezt támasztja alá. Bár nem a Kállay-kormány képviselőjében igyekezett tárgyalni, Andorka Rudolf úgy emlékezik vissza, miszerint Szent-Györgyi Albert kiküldése a Kállay-kormány által történt, Kállay tudtával és beleegyezésével,⁸⁵ azzal a kéréssel, hogy a kormánycsoport érdekeit is tartsa szem előtt.⁸⁶

Végül Szent-Györgyi úgy lépett fel a szövetségesekkel való tárgyalás során, mint a háború utáni miniszterelnök, bár Pálóczi-Horváth úgy emlékezik vissza, hogy Szent-Györgyi Albert hazatérése után akarta átvenni a miniszterelnöki széket.⁸⁷ Szent-Györgyi

kijelentette, hogy őt minden politikai párt, a „fasisztákat” kivéve, elfogadná egy olyan kormány miniszterelnökének, ami a német hadsereg összeomlása előtt vagy alatt alakulna meg. Beszámolt továbbá arról, miszerint a magyar hadsereg támogató erejére nem lehet számítani, míg a német szimpatizáns, illetve német származású főtiszteket el nem távolítják a hadsereg éléről. Biztosította a brit tárgyalópartnereket arról, hogy a honvédelmi miniszter⁸⁸ előkészít két hadtestet, amik mentesek a német befolyástól, illetve arról, hogy a magyar kormány több katonát nem küld a szovjet frontra. Mindenesetre felajánlotta szolgálatait a szövetségeseeknek, és egy háború utáni Európa újjáépítésére alkalmas Magyarország (ti. magyar kormány) létrehozását.⁸⁹

Emellett kijelentette, hogyha hatalomra jut, hajlandó szabotázsakciókat végrehajtatni Németországgal szemben.⁹⁰ Véleményem szerint sikerült felismernie, hogy a brit SOE számára az egyik lényeges momentum a szabotázsakciók lebonyolítása, mint látni fogjuk, végig erre a célra törekedtek tárgyalásaik során a magyar kormánnyal szemben. Ezért „cserébe” beszélt Magyarország szövetséges megszállásáról, ami külsőleg segítené az országot a hadsereg leszerelésében, a demokratikus rendszer megteremtésében, illetve a társadalmi reformok véghezvitelében.⁹¹

Szent-Györgyivel De Chastellaine alezredes, a kirendeltség parancsnoka és Pálóczi-Horváth György tárgyalt, aki „komolytan benyomást tett rájuk”.⁹² Válaszukban a brit tárgyalópartnerek kifejtették, miszerint minden németellenes fordulatot helyeselnek, de nem tartják fontos lépésnek, hogy Szent-Györgyi vagy más vegye át a miniszterelnöki széket, hiszen csak komoly előkészítés nyomán lehetne németellenes fordulatot végrehajtani, ami Magyarországon nem történt meg, és Szent-Györgyi benyomása csak csökkenne a britek szemében, mert még hónapokig kéne kiszolgáltatnia a németeket, hogy a kellő lépéseket megtehesse az előkészítés jegyében.⁹³

Az SOE képviselői arról próbálták meggyőzni Szent-Györgyit, hogy minél kisebb feltűnést keltve menjen vissza Magyarországra, és onnan folytassa tárgyalásait és kezdje meg a németellenes fordulat előkészítését. Valószínűleg az SOE céljai között a szabotázsakciók végrehajtása is szerepelt, de ezt nem vállalták nyíltan. Mindenesetre felajánlották Szent-Györgyinek, a feladat könnyítése végett, hogy ellátják egy rövidhullámú adó-vevő készülékkel, amit vigyen Magyarországra.⁹⁴ Ennek célja nyilvánvalóan az volt, hogy Szent-Györgyi állandó és biztos érintkezésben maradjon a britekkel.

Szent-Györgyit láthatóan lehangolta az angolok, számára mindenképp, elutasító válasza, és bár látszólag egyetértett álláspontjukkal, az Egyesült Államokba juttatott memoranduma azt mutatja, hogy nem elégedett meg a brit állásponttal. Mindenesetre az SOE képviselőinek kifejtette, nem érdemes becsempésznie Magyarország területére egy rövidhullámú készüléket, mert ezzel kockáztatná lebukását, viszont Szegeden, a tudományos intézetben el tudnak egy ilyet készíteni. De Chastellaine ezek után jelentős időt töltött el azzal, hogy Szent-Györgyit kioktassa a külön számára kidolgozott rejtjel értelmezésére és alkalmazására.⁹⁵

Azzal az ígérettel távozott, miszerint két héten belül jelentkezik a rövidhullámú készüléken keresztül. Ehelyett még aznap, az akkor már Isztambulban tartózkodó Frey Andrásnak kifejtette, hogy titkos tárgyalásokat folytatott az angolokkal, és hogy a brit kormány azt akarja, minél előbb Szent-Györgyi legyen Magyarország miniszterelnöke. De Chastellaine erről közvetve, Frey András által értesült. Szent-Györgyi nem jelentkezett többé. Az SOE álláspontja vele kapcsolatban a következő volt; Szent-Györgyi fellépése mindenképp azt mutatja, hogy a magyar vezető rétegek kezdenek megérni az átállásra.⁹⁶

Szent-Györgyinek sikerült egy memorandumot eljuttatni az Egyesült Államok törökországi nagykövetének,⁹⁷ a memorandum február 13. dátummal keltezett, és március 16-án érkezett meg Washingtonba.⁹⁸ Ebben átadta a nagykövettel, Steinhardtval, Kállay üzenetét, miszerint Magyarország több katonát és fegyvert nem szolgáltat Németország számára, Kállay továbbra is, szóban fel fog lépni a zsidók ellen, de a gyakorlatban nem, illetve hogy a német megszállás veszélye miatt, amiből következne a zsidók deportálása, más politikát folytatni jelenleg nincs lehetőség. Természetesen Kállay kérésének teljesítése nyomán saját álláspontját is kifejtette a memorandumban, eszerint elegendő befolyással bír a megfelelő időben végrehajtott politikaváltáshoz. Illetve megemlítette Ullein-Reviczky Antal által ajánlott lehetőséget, ami „különleges feltételeket” tartalmaz a fegyverszünetre vonatkozóan.⁹⁹

Ahogy már említésre került, mivel Szent-Györgyi a demokratikus és liberális ellenzék nevében, bár Kállay, Ullein-Reviczky személyével kapcsolatban állva, amit közölt is tárgyaló partnereivel, bocsátkozott tárgyalásba a brit féllel, leadott programja alapvetően különbözött az ugyanebben az időben, a kormány és külügyminisztérium nevében fellépő magyar megbízottak programjától. Különbözött például abban, hogy programja tartalmazta az aktív katonai fellépést a németekkel szemben. Szent-Györgyi elképzelései láthatóan arra alapozódtak, hogy a sztálingrádi német vereség után rövidesen az angol–amerikai balkáni invázió fog következni, ami mellett a szovjet hadsereg támadásai folytatódnak, és mindez Németország közeli összeomlását teszi lehetővé.¹⁰⁰

Az, hogy mennyire volt tudomása a németeknek a magyar béketárogatózásokról, annak ellenére, hogy Szent-Györgyi Albert nem volt diplomata, és saját szántából ment ki tárgyalásokat kezdeményezni, a következő eset jellemzi, ami mutatja, mennyire voltak híján a diszkréciónak. 1943 márciusában a török újságok beszámolót közöltek Londonból, Eduard Beneš beszédével.¹⁰¹ Beneš ebben a beszédében felhívta a figyelmet arra, hogy a magyarok két professzor közvetítésével (ti. Mészáros Gyula és Szent-Györgyi Albert), kapcsolatokat keresnek a szövetségeseknél.¹⁰² Beneš beszédét a Reuters hírügynökség is közzétette. A török lapok később közölték a magyar cáfolatot is.¹⁰³

Szent-Györgyi Alberthez hasonlóan a többi kapcsolatfelvételi kísérlet magyar részről hasonló falba ütközött. Bár programja alapvetően különbözött a többi magyar kiküldöttétől, hozzá hasonlóan mégis Svájcban, Lisszabonban, Stockholmban és Isztambulban nem diplomaták, hanem értelmiségiek és újságírók próbálták a kapcsolatot keresni főleg amiatt, hogy a németeknek ne tűnjön fel, miként árasztották el a békefeltételeket és az angolszászok szándékait kipuhatolni próbáló magyarok Európa semleges országait. Az egyetlen hivatalos diplomata, aki tárgyalásokba bocsátkozott a britekkel, az Veress László volt. Bár neki se volt magas rangja, hasonló okok végett, mégis szerepét nem szabad lebecsülni, hiszen Isztambul helyett Ankarában tárgyalt a hivatalos angol követtel. Am Veress László, Frey András, Schrecker Károly, illetve Európa más területein fellépő magyar kiküldöttek egy másik történet részét képezik.

BIBLIOGRÁFIA

Levéltári anyagok

- Ignotus Pál: *Az angol titkos hírszerző szolgálatról*, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára 3.2.5. O-8-028
- Pálóczi-Horváth György tanulmánya az angol titkosszolgálatról, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára 3.2.5. O-8-028

Publikált iratanyagok és dokumentumok

- „...a háború szolgálatában”: *főszerkesztői értekezletek, 1942. szeptember 22. – 1943. augusztus 25.*, sajtó alá rendezte és a jegyzeteket készítette: Joó András, közreadta: A Magyar Távirati Iroda, Napvilág, MTI, Budapest, 2007.
- A Wilhelmstrasse és Magyarország: Német diplomáciai iratok Magyarországról, 1933–1944*, összeállította, sajtó alá rendezte és a bevezetőt írta: Ránki György, ford. Kallós Pál, Simonffy-Tóth Ernő, kiad. a Magyar Tudományos Akadémia, Történettudományi Intézet, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1968.
- Magyar–brit titkos tárgyalások 1943-ban*. Összeállította, sajtó alá rendezte és a bevezető tanulmányt írta: Juhász Gyula. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1978.

Emlékiratok, visszaemlékezések, naplók és interjúk

- Andorka Rudolf: *A madridi követségtől Mauthausenig: Andorka Rudolf naplója*, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1978.
- Barcza György: *Diplomataemlékeim, 1911–1945, Magyarország volt vatikáni és londoni követének emlékirataiból*, II. kötet, a jegyzeteket és az utószót Bán D. András, a bibliográfiai utószót John Lukács írta, az angol nyelvű dokumentumokat Földes Gábor fordította, összeállította és szerkesztette Antal László, Európa Könyvkiadó, História Szerkesztősége, Budapest, 1994.
- Eckhardt Tibor: *Visszaemlékezések, 1941–1943*, L'Harmattan, Budapest, 2008.
- Szegedy-Maszák Aladár: *Az ember ősszel visszanéz...: egy volt magyar diplomata emlékirataiból*, I. és II. kötet, válogatta, sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta Csorba László, az utószót Szegedy-Maszák Mihály írta, Európa Könyvkiadó, História Szerkesztősége, Budapest, 1996.

Monográfiák

- Fenyő Miksa: *Hitler, Horthy and Hungary: German-Hungarian Relations, 1941-1944*, New Haven, Yale Univ. Press, London, 1972.
- Joó András: *Kállay Miklós külpolitikája, Magyarország és a háborús diplomácia, 1942–1944*, Napvilág Kiadó, Budapest, 2008.
- Juhász Gyula: *Magyarország külpolitikája, 1919–1945*, 3. kiadás, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988.
- Varga József: *Bűnös nemzet vagy kényszerű csatlós? Adalékok Magyarország és a Duna-medence kortörténetéhez*, II. rész, 1939–1949, Budapest, 1992.
- Weinberg, Gerhard L.: *A World at Arms, A global history of World War II*, Cambridge University Press, 1994.

Tanulmányok

- Joó András: A magyar béketapogatózások és a Szovjetunió várható térfelvétele 1943–1944-ben, in *Tudományos közlemények*, 2010, 28. sz.
- Juhász Gyula: Az út vége, Magyarország nemzetközi helyzete és a magyar nemzeti élet, 1938–1944, in *Új Írás*, 1986 (26. évf.), 3. sz.

JEGYZETEK

1 Magyar–brit titkos tárgyalások 1943-ban, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1978. 15. 2 Uo. 31. 3 Juhász Gyula: Magyarország külpolitikája, 1919–1945, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988. 309. 4 Magyar–brit titkos tárgyalások 1943-ban, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1978. 31. 5 Leggyakoribb foglalkozások a magasabb rangú tisztek	között; bankár, olajvállalati főosztályvezető, igazgató és főmesternő, egyetemi tanár, újságíró. Ld. Pálóczi-Horváth György tanulmánya az angol titkosszolgálatról, ÁBTL 3.2.5. O-8-028. 48. 6 Ignotus Pál: Az angol titkos hírszerző szolgálatról, ÁBTL 3.2.5. O-8-028. 32. 7 Egyes források szerint létrehozása 1940-ben történt, Churchill angol miniszterelnök jóváhagyásával. Ld.

- Weinberg, Gerhard L.: *A World at Arms, A global history of World War II*, Cambridge University Press, 1994. 150.
- 8 Juhász Gyula: Magyarország külpolitikája, 1919–1945, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988. 309.
- 9 Szegedy-Maszák Aladár: *Az ember őszel visszanez...: egy volt magyar diplomata emlékirataiból*, II. kötet, Európa Könyvkiadó, História Szerkesztősége, Budapest, 1996. 189.
- 10 Az elsődleges ellenség természetesen a német volt, de a vetélytárs alatt elsősorban, és nem kizárólag a szovjetet értették. 26 Uo. 34.
- 11 Ignóus Pál: *Az angol titkos hírszerző szolgálatról*, ÁBTL 3.2.5. O-8-028. 32. 27 Uo. 33–34.
- 12 Pálóczi-Horváth György tanulmánya az angol titkos szolgálatról, ÁBTL 3.2.5. O-8-028. 56. 28 Uo. 41–42.
- 13 „Ellenállási” rádióállomások, „fekete adók” szervezése és fenntartása; a rádióállomások egy része úgy beszélt, mintha a németek, vagy a németek által megszállt országokban működne, és hazafias, német- vagy olaszellenes csoport tartaná fent. Ld. uo. 48. 29 Pálóczi-Horváth György úgy írta le Magyarországot, mint egy feudális, elnyomó állam, aminek kormányával kötelessége harcolni a demokratikus országoknak. Ld. Fenyő Miksa: *Hitler, Horthy and Hungary: German-Hungarian Relations, 1941-1944*, New Haven, Yale Univ. Press, London, 1972. 113.
- 14 Uo. 78–79. 30 Teleki Pál öngyilkosságáig.
- 15 Uo. 47. 31 Pálóczi-Horváth György tanulmánya az angol titkos szolgálatról, ÁBTL 3.2.5. O-8-028. 81.
- 16 Uo. 47. 32 Uo. 81.
- 17 1939-ben lényegében két központja volt még csak az SOE-nek; Svájcban és Svédországban, amikor Németország, Lengyelország, Csehszlovákia, majd később a többi hadi állapotba került ország belügyeibe igyekeztek a fentebb bemutatott, kezdetleges módon beavatkozni. Ld. uo. 56–57. 33 Ignóus Pál: *Az angol titkos hírszerző szolgálatról*, ÁBTL 3.2.5. O-8-028. 22. 34 1939 novembere.
- 18 1938-ben alapított hírgyűnökség, aminek célja az S.O.E. hatáskörébe tartozó országokban kifejtett legális és féllégitárs propaganda kifejtése volt. Látszólag magán vállalkozás volt, aminek előnye volt, hogy célravezetőbb propagandát tudott kifejteni anélkül, hogy módszerei az angol kormányt kompromittálnák. Ld. uo. 57. 35 Általános tisztis lista, ezredkötelékbe nem tartozó tisztéké.
- 19 Uo. 59–60. 36 Később százados lett.
- 20 Uo. 68. 37 Pálóczi-Horváth György tanulmánya az angol titkos szolgálatról, ÁBTL 3.2.5. O-8-028. 81–83.
- 21 A kirendeltség a nagykövetségen volt elhelyezve és személyzete diplomáciai iratokkal rendelkezett, ezért megfelelő fedőszervről kellett gondoskodni. Ezt úgy oldották meg, hogy a kirendeltség maga volt a fedőszerv is, és ellátta annak teljes munkakörét. A kirendeltség a nagykövetségen és a török hatóságokkal szemben „Shipping department” [hajózási osztály] szerepelt, és valóban intézte a Törökországgal kapcsolatos angol kereskedelmi és hajózási ügyeket. Tehát a kirendeltségnek valóban volt egy hajózási osztálya, amit egy szakember vezetett, és intézte a hajózási ügyeket. Ld. uo. 68. 38 Joó András: *Kállay Miklós külpolitikája, Magyarország és a háborús diplomácia, 1942–1944*, Napvilág Kiadó, Budapest, 2008. 59.
- 22 Ignóus Pál: *Az angol titkos hírszerző szolgálatról*, ÁBTL 3.2.5. O-8-028. 32. 39 Pálóczi-Horváth György tanulmánya az angol titkos szolgálatról, ÁBTL 3.2.5. O-8-028. 83.
- 23 Pálóczi-Horváth György tanulmánya az angol titkos szolgálatról, ÁBTL 3.2.5. O-8-028. 68–69. 40 Ignóus Pál: *Az angol titkos hírszerző szolgálatról*, ÁBTL 3.2.5. O-8-028. 22.
- 24 Ignóus Pál: *Az angol titkos hírszerző szolgálatról*, ÁBTL 3.2.5. O-8-028. 32–33. 41 Szegedy-Maszák Aladár: *Az ember őszel visszanez...: egy volt magyar diplomata emlékirataiból*, I. kötet, Európa Könyvkiadó, História Szerkesztősége, Budapest, 1996. 296.
- 25 Készítettek például egy kicsi, zsebben hordható rádiófelvételgépét, amin tisztán lehetett a tengerentúlról, az európai kontinensről, Észak-Afrikából és Kis-Ázsiából, a londoni rádió leadásokat fogni. A műszer fontossága a hírszerzés és propaganda szempontjából is nyilvánvaló; gondoskodtak róla, hogy a felvevőt szükség esetén leadóvá is át lehessen szerelni. A terv ezzel a műszerrel az volt, hogy a háború vége felé telehintik vele a németek által megszállt országokat, de ez csak részben valósult meg, főleg Norvégiában. Ld. uo. 33. 42 Joó András: *Kállay Miklós külpolitikája, Magyarország és a háborús diplomácia, 1942–1944*, Napvilág Kiadó, Budapest, 2008. 59.
- 43 Így hol legitimista, liberális, vagy éppen szociáldemokrata szimpatizánsnak mutatta magát. Így vállalkozott arra, hogy az éppen szóban forgó politikus és az angol kormány között bizalmas kapcsolatot létesítsen. 44 Pálóczi-Horváth György tanulmánya az angol titkos szolgálatról, ÁBTL 3.2.5. O-8-028. 83–84.
- 45 A legtöbb beszervezett ember tehát először „kapcsolat”. 46 Uo. 84–85.
- 47 Teljes névsor: Eckhardt Tibor, Gratz Gusztáv, Rassay Károly, gr. Sigray Antal, Apponyi György, Khuen-Héderváry Károly, Kornfeld Móric, dr. Auer Pál, Békeffy László, Stark János, Odescalchi Káya (Andrássy Klára), Ostenburg Gyula, Kertész Róbert, Pálóczi-Horváth György, Bálint György, Kovács Imre,

- Parragi György, Csécsy Imre, Mónus Illés, dr. Váli Ferenc, Katona Jenő, Barankovics István.
- 48 A propagandamunka a szabatázkísérleteknek és titkos politikai munkáknak alátámasztására szolgált.
- 49 Itt a fentebb bemutatott legitimista, liberális és szociáldemokrata irányzatokról van szó, akikkel igyekezett külön-külön kapcsolatot létesíteni. Ahol alkalmasnak látszott, Davidson egy németellenes összefogást javasolt a különböző csoportok között. Illetve kilátásba helyezte Magyarország német megszállása esetén egy magyar emigráns ellenkormány Angliába történő befogadását. Ld. Pálóczi-Horváth György tanulmánya az angol titkosszolgálatról, ÁBTL 3.2.5. O-8-028. 83, 86.
- 50 Uo. 85–86.
- 51 Uo. 86.
- 52 Főszerkesztője dr. Sztankovits Viktor (nem volt beszervezve), a kiadóhivatal igazgatója Thury Levente (Davidson vagy Howe ügynöke). Ld. uo. 87.
- 53 A külügyminisztériumi sajtóosztály ezt hallgatólagosan eltűrt; a „Külföldi Hírek” bizonyos előfizetőknek, politikusoknak, újságíróknak, üzletembereknek nem közlésre szánt bizalmas tájékoztatókat küldött szét, amik az angol (azon belül is az S.O.E.) vonalat propagálták. Ld. uo. 88.
- 54 Ezeket a röpiratokat egy-egy személlyel, csoporttal íratva, akik csak egy bizonyos nézetet képviseltek. Ld. uo. 89.
- 55 A külföldön nyomtatott röpiratokat diplomáciai csomagban hozta be az országba. Ld. uo. 88.
- 56 Uo. 88–89.
- 57 Nevét onnan kapta, hogy tagjai minden csütörtök este ültek össze.
- 58 Uo. 90–91.
- 59 Kovács Imre ekkor a falukutatók balszárnyához, a baloldali parasztpárti mozgalomhoz tartozott. Ekkor szerkesztette a Szabad Szó című parasztpárti újságot. Davidson a Szabad Szót támogatta. Ld. uo. 92.
- 60 Bálint György ekkor egy németellenes csoportosulást igyekezett szervezni a szociáldemokrata vezetéssel elégedetlen munkások és szociáldemokrata értelmiségiek között. Ezt a munkásságát 1940 második felében kezdte el – Davidson pedig 1941 áprilisában hagyta el az országot, a munka így nem vezetett sok eredményre. Ld. uo. 92.
- 61 Uo. 91–94.
- 62 Többek között Szakasits Árpádot, Rassay Károlyt, Stark Jánost, Odeschalchi Káyat, Pálóczi-Horváth Györgyöt. – Az érintettek közül csak Odeschalchi Káya és Pálóczi-Horváth György fogadta meg a tanácsot. Ld. uo. 95.
- 63 Uo. 94–95.
- 64 Ignotus Pál: Az angol titkos hírszerző szolgálatról, ÁBTL 3.2.5. O-8-028. 23.
- 65 Pálóczi-Horváth György tanulmánya az angol titkosszolgálatról, ÁBTL 3.2.5. O-8-028. 95–96.
- 66 Ignotus Pál: Az angol titkos hírszerző szolgálatról, ÁBTL 3.2.5. O-8-028. 23.
- 67 Az angolok mindenesetre azt akarták elérni, hogy a magyarok rájöjjenek, rosszul választottak a német szövetséggel kapcsolatban, illetve bizonytalanságot kell teremteni közöttük, miszerint a visszaszerzett területeik mulandóak, ezzel elérve, hogy a magyar kormány visszavonja csapatait határon belülre. Erdély kérdését pedig nyitva akarták hagyni, hogy ösztönzően hasson Magyarországra. Ld. Juhász Gyula: Az út vége, Magyarország nemzetközi helyzete és a magyar nemzeti élet, 1938–1944, in: Új Írás, 1986 (26. évf.) 3. sz. 75.
- 68 Társadalmi reformok, földreform, társadalmi kiegyenlítődség reformja, munkásság és parasztság együttműködésének szorgalmazása.
- 69 Juhász Gyula: Az út vége, Magyarország nemzetközi helyzete és a magyar nemzeti élet, 1938–1944, in: Új Írás, 1986 (26. évf.) 3. sz. 75–76.
- 70 Ignotus Pál: Az angol titkos hírszerző szolgálatról, ÁBTL 3.2.5. O-8-028. 23.
- 71 Pálóczi-Horváth György tanulmánya az angol titkosszolgálatról, ÁBTL 3.2.5. O-8-028. 96.
- 72 Uo. 75.
- 73 Uo. 99–100.
- 74 Eckhardt Tibor: Visszaemlékezések, 1941–1943, L'Harmattan, Budapest, 2008. 16.
- 75 Valódi neve Mihail Matvejevics Baturin.
- 76 Joó András: A magyar béketalapozások és a Szovjetunió várható tényerése 1943–1944-ben, in: Tudományos közlemények, 2012, 28. sz. 87.
- 77 Szegedy-Maszák Aladár: Az ember ősszel visszanez...: egy volt magyar diplomata emlékirataiból, II. kötet, Európa Könyvkiadó, História Szerkesztősége, Budapest, 1996. 189.
- 78 Joó András: A magyar béketalapozások és a Szovjetunió várható tényerése 1943–1944-ben, in: Tudományos közlemények, 2012, 28. sz. 87.
- 79 Megjegyzendő, hogy Szent-Györgyi Albert nem volt diplomata. Nagyszerű tudós volt, de „*mint ilyen a politikához, főleg a külpolitikához nem is konyított, amerikai kapcsolataira hivatkozva utazott Törökországba*”. Ld. Barcza György: Diplomataemlékeim, 1911–1945, II. kötet, Európa–História, 1994. 110.
- 80 Andorka Rudolf: A madridi követségtől Mauthausenig: Andorka Rudolf naplója, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1978. 286–287.
- 81 A németek Törökországba történt utazása felől 1943. március 14-én értesültek. Ld. Berlin, 1943. március 14. A Wilhelmstrasse és Magyarország: Német diplomáciai iratok Magyarországról, 1933–1944, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1968. 711.
- 82 Varga József: Bűnös nemzet vagy kényszerű csatlós? Adalékok Magyarország és a Duna-medence kortörténetéhez, II. rész, 1939–1949, Budapest, 1992. 144.
- 83 Joó András: Kállay Miklós külpolitikája, Magyarország és a háborús diplomácia, 1942–1944, Napvilág Kiadó, Budapest, 2008. 52.
- 84 Juhász Gyula: Magyarország külpolitikája, 1919–1945, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988. 311. „*Szentgyörgyi Albert [...] azt állította, hogy kiutazása előtt tárgyalt az összes németellenes politikai pár-*

- tokkal, Bethlenéktől a kisgazdákon és szocdemeken át kommunistákig és, hogy valamennyien helyeselték kiutazását.”* Ld. Pálóczi-Horváth György tanulmánya az angol titkosszolgálatról, ÁBTL 3.2.5. O-8-028. 124.
- 85 Juhász Gyula: Magyarország külpolitikája, 1919–1945, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988. 311.
- 86 Ullein-Reviczky is tudott Szent-Györgyi kiküldéséről, a kormánysoport érdekei mellett (Kállay pozitív felépését a Parlamentben, a zsidókérdésben és a szociáldemokraták kérdésében) azt várta Szent-Györgyitől, hogy a katonai kollaborációt, együttműködést az angol-amerikai hadsereggel mozdítsa elő, illetve kint maradása során az Ullein-Reviczky által kiküldöttek sorsáról gondoskodjon. Andorka Rudolf utóbbiról, Ullein-Reviczky kéréseiről, igyekezett Szent-Györgyit lebeszélni. Ld. Andorka Rudolf: A madridi követségtől Mauthausenig: Andorka Rudolf naplója, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1978. 37., 291.
- 87 Pálóczi-Horváth György tanulmánya az angol titkosszolgálatról, ÁBTL 3.2.5. O-8-028. 124.
- 88 Nagybacsoni Nagy Vilmos.
- 89 Juhász Gyula: Magyarország külpolitikája, 1919–1945, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988. 311.
- 90 Pl. hidak felrobbantása, emellett vezérkar megtisztítása, katonai támogatás nyújtása. Ld. Juhász Gyula: Magyarország külpolitikája, 1919–1945, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988. 311–312.
- 91 Juhász Gyula: Magyarország külpolitikája, 1919–1945, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988. 312.
- 92 Pálóczi-Horváth György tanulmánya az angol titkosszolgálatról, ÁBTL 3.2.5. O-8-028. 125.
- 93 Uo. 125.
- 94 Uo. 125.
- 95 Uo. 125.
- 96 Uo. 125–126.
- 97 Joó András: Kállay Miklós külpolitikája, Magyarország és a háborús diplomácia, 1942–1944, Napvilág Kiadó, Budapest, 2008. 52.
- 98 Fenyő Miksa: Hitler, Horthy and Hungary: German-Hungarian Relations, 1941-1944, New Haven, Yale Univ. Press, London, 1972. 123.
- 99 Juhász Gyula: Magyarország külpolitikája, 1919–1945, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988. 312.
- 100 Uo. 312–313.
- 101 A rádióbeszédéről a németek 1943. március 15-én szereztek tudomást, bővebben lásd: Berlin, 1943. március 15. A Wilhelmstrasse és Magyarország: Német diplomáciai iratok Magyarországról, 1933–1944, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1968. 711.
- 102 Szegegy-Maszák Aladár: Az ember ősszel visszanez...: egy volt magyar diplomata emlékirataiból, II. kötet, Európa Könyvkiadó, História Szerkesztősége, Budapest, 1996. 193.
- 103 „...a háború szolgálatában”: főszerkesztői értekezletek, 1942. szeptember 22. – 1943. augusztus 25. A Magyar Távirati Iroda, Napvilág, MTI, Budapest, 2007. 188.

